

Aitor Carrera (Universitat de Lleida)

Section 8: Linguistique variationnelle, dialectologie et sociolinguistique

En gascó el difong final *-òu* (on *-[w]* pot sortir de *L'*) produeix diversos resultats. Un d'aquests resultats consisteix a dissimilar la vocal velar davant de la semivocal, com en *nau*, talment com en casos en què el diftong no és final com *mauta* o *dijaus*. Un altre és *-[wew]*, deprés que *O* diftongués davant de *-[w]* com en *ueu* o el topònim aranès *Jueu* (<JOVIS), encara mal representat en la cartografia local com a **Joèu* o **Joeu*. I un tercer resultat ha estat el manteniment de *-òu*, que en una part important del domini gascó ha estat reduït a *-ò* perquè *-[w]* final pot desaparèixer regularment després d'un so velar: *esquiròu* > *esquirò*, *cuu* > *cu*, *pibou* > *pibo*. En el darrer cas l'occità de la Vall d'Aran perd de manera regular la semivocal, com l'alt comengès, quasi tot el departament dels Alts Pirineus i bona part del Gers. Però hi ha encara *-òu* en zones occidentals (Bearn, les Lanes, Gironda), a l'àrea tolosana, en baix comengès i al Coserans (ALG, I: 9; III: 982; VI: 2120). Bec (1968: 139) resumeix la situació del gascó pirinenc oriental d'aquesta manera:

Cette monophthongaison, dans notre Zone semble réservée à l'aire I (gasc. commingeois) en relation avec le même phénomène en Bigorre et en Béarn. Pour certains mots, elle atteint même l'Armagnac. En bas-gascon et en gac. Couserannais, elle n'a pas lieu.

Mentre l'alt comengès perd *-[w]*, el coseranès conserva la semivocal. I el límit entre les dues solucions no s'allunya gaire de la Garona, perquè ja hi ha *-òu* a Colerdors, tot i que no a Ger de Botz (Dinguirard 1976: 352-353). La Vall d'Aran, per tant, coincideix amb l'Alt Comenge i no pas amb el Coserans, i per tant s'afilera amb la zona gascona veïna més occidental. L'aranès escrit actual, de fet, fins i tot escriu *esquirò* o *vò* en comptes de *esquiròu* o *vòu*, representacions més englobants i diasistemàtiques (Comission 1999: 8). Però en aranès també hi ha algunes formes que, contràriament al que és habitual, mantenen *-[w]* final.

Joan Coromines (1990), en el seu gran monogràfic sobre l'aranès, no va recollir diverses d'aquestes formes que mantindrien *-òu*. En cas que haguessin estat recollides per treballs anteriors, fins va atrevir-se a desautoritzar aquestes recerques. Krüger (1996: 272), per exemple, va recollir la forma *coçòu* a Salardú ('escudilla de madera'), però el gran filòleg català el desautoritza: «no solament jo no el vaig registrar en les meves enquestes i arpleques [sic] d'Aran, sinó més encara perquè *-òu* no és terminació aranesa ni possible en el nostre dialecte gascó (però ho és en altres valls

gascones, i allí devia recollir-ho)» (DECat, II: 994). L'ALG (IV: 1254), per la seua banda, va registrar una forma *narigòu* a Tredòs, a Naut Aran ('morve'). Però Coromines s'hi va tornar a oposar: «és òbviament impossible [...] no existint fonemàticament, ni podent sobreviure en fonètica aranesa, un diftong *ow*: ha de ser una badada, per una grafia francesa en *ou* = fon. *ú*» (Coromines 1990: 584).

Tanmateix, les nostres dades contradiuen Coromines. En les enquestes que hem dut a terme a la Vall d'Aran d'ençà de 1998 (que suposen centenars d'hores d'entrevista en més d'una vintena de pobles de la Vall d'Aran), hem tingut l'oportunitat d'enregistrar aquestes i d'altres formes amb un diftong *-òu*. Gràcies a aquestes dades, podem arribar a dir que les formes combatudes per Coromines tenen fins i tot una certa extensió a la part alta de la Vall d'Aran, que és la que tradicionalment ha tingut més contacte amb el Coserans (on es manté *-òu*). De la mateixa manera, podem afirmar que hi ha alguna altra forma en què *-òu* apareix fins i tot a l'altre extrem de la Vall d'Aran. És el cas de *sòu*, que no només apareix a Canejan, sinó en poblacions comengeses de l'altre costat de la frontera estatal que també practiquen la reducció *-òu* > *-ò*. L'estudi d'aquestes formes, doncs, ens permet entrar a considerar les afinitats territorials que hi ha entre el baix aranès i el comengès, i entre l'alt aranès i el coseranès. I ens ajuda, en definitiva, a conèixer millor una de les àrees perifèriques del dialecte gascó.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

ALG = Séguy, Jean (dir.) (1954-1973): *Atlas linguistique et ethnographique de la Gascogne*. I-VI. París: CNRS

Bec, Pierre (1968): *Les interférences linguistiques entre gascon et languedocien dans les parlers du Comminges et du Couserans*. París: PUF.

Comission de còdi lingüistic (1999): *Normes ortografiques der aranés*. Vielha: Conselh Generau d'Aran.

Coromines, Joan (1990): *El parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial.

DECat = Coromines, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. I-X. Barcelona: Curial, la Caixa.

Dinguirard, Jean-Claude (1976): *Ethnolinguistique de la haute vallée du Ger*. Lille: Université de Lille.

Krüger, Fritz (1996): *Los altos Pirineos. Vol. 1: Comarcas, casa y hacienda (segunda parte)*. Tremp, Osca, Saragossa: Garsineu, Diputación de Huesca, Diputación General de Aragón [traducció espanyola de l'original alemany de 1939].